

AĞAÇLANDIRMA YA DA ÇÖLLEŞME

İsmail ÖZKAHRAMAN *

Yurdumuzda orman alanı, toplam olarak 20.199.296 milyon hektardır. Bu arazi Türkiye kara alanının % 26.3'ü kadardır. Ormanlarımızdaki, dikili kabuklu ağaç serveti 927.3 milyon m³'dür.

Topraksu Genel Müdürlüğü tarafından yapılan arazi sınıflandırması çalışmaları sonucunda, gerçekte Türkiye'de ormanla kaplı olması gereken alan 25.378.716 hektardır. Bu rakamdan, yukarıda belirttiğimiz ve orman amenajman planlarına göre hesaplanmış olan 20.199.296 hektarı çıkarırsak, elde ettiğimiz 5.179.420 hektarlık bölüm, arazi sınıflandırmasında fundalık olarak gözüken alanla, kuru tarım yapılan, çayır ve mer'a olarak kullanılan ve ormana dönüş-türülmesi gereken toplam araziyi gösterir. Bunun anlamı şudur; Türkiye'de tarım alanları, ormandan kazanılan topraklar ile bilimsel ve teknik kurallara ters düşer bir tarzda orman zararına gelişmiştir. Nitekim, bugün Türkiye'de tarım yapılan arazi 27.821.523 hektar olup, yurdumuz kara alanının % 36.3'ü kadardır. Oysa yine Topraksu verilerine göre, Türkiye'de tarım yapılabilecek alan 24.230.989 hektardır. Yani oran olarak % 31 şeklinde ifade edilebilir. Daha açık bir deyimle söyleysek, ülkemiz topraklarının % 5'i üzerinde, arazi sınıflandırma tekniğiyle bağdaşmayacak şekilde tarım yapılmaktadır. Esasen, İç Anadolu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinde açıklıkla görüldüğü gibi tarım alanlarının önemli bir kısmında rüzgâr erozyonu dediğimiz, rüzgârın toprak taşıyıcı ve kurutucu, zararlı etkileri söz konusudur. Rüzgâr erozyonuna birçok yerde, su erozyonu da eşlik etmektedir.

Ormanlarımızın hektardaki yıllık genel ortalama artımı 1.370 m³/ha'dır. Bu rakam, Kıbrıs dışında bütün Avrupa ülkelerinin gerisinde kalan bir değer olmaktadır. Ülkemizle yaklaşık, eşit orman alanına sahip Finlandiya'da ormanların yıllık üretim miktarı 55-60 milyon m³, hektardaki ortalama yıllık hacim artımı ise 2.9 m³'dür.

Geçtiğimiz yıl Aralık ayında Ankara'da yapılan "Orman Kaynaklarının Planlanması ve İşletilmesi" konulu bir teknik kongrede, Orman Fakültelerinden katılan bilim adamları ve uygulamada çalışan yetkililer Türkiye'de ormancılıkla ilgili sorunların çözümünü basit ve sade bir cümlecikte ifade etme yönünde birleştiler: Türkiye'de ormancılık, öncelikle ağaçlandırma demektir.

Ormanlarımızdan yeterli artım yani odun ürünü elde edemeyişimizin temel sebepleri arasında, ormanlarımızın genellikle en yüksek artım sağlayan kuruluş anlamındaki optimal kuruluştan olmaışı, yeterli silvikültürel bakım işlemlerinin yapılmayıışı ve bir bölüm ormanda ağaç servetinin yaşlı olması nedeniyle artım yapamayıışı söylenebilir.

Belirttiğimiz çerçevede ormanlarımızdan "eta" olarak ifade ettiğimiz yıllık hasat edilebilecek odun miktarı 22.382.593 m³'dür. Bu rakam, ormanlarımızın matematiksel anlamda performansını gösterir. Bir diğer ifadeyle söyleysek, bu rakamın üzerinde odun ürünü aldığımız zaman, dikili ağaç serveti, yani ormanın ana sermayesi azaltılmış olur.

Ormanlarımızı gücünün üstünde odun vermeye zorlarsak, gerçekçi davranmış olmayız. Eğer belirttiğimiz 22 milyon m³'den fazla odun alırsak, bu takdirde ormanlarımızı alanca genişletmek zorunda olduğumuz kendiliğinden ortaya çıkar.

I.Ö. Orman Fakültesi'nden Sayın Prof. Dr. Muharrem Miraboğlu, yakacak odun tüketimi ile ilgili olarak şöyle söylüyor :

"... Oysa herkesin bildiği üzere, ülke ormanlarından kaçak kesimler yapılmaktadır. Şüphesiz bu kesimlerin miktarları hakkında sağlıklı tesbitler yapılamaz. Ancak elimizde bu konuda yararlı olabilecek, Orman Genel Müdürlüğü'nün 1977 yılında yaptırdığı, yakacak odun tüketimi ile ilgili tespit vardır. Buna göre, orman içi ve yakınındaki köylerde, ormana 10 Km. uzaklıktaki köylerin ve şehirlerin yıllık yakacak odun tüketimi 36.8 milyon sterdir. Bunun eşdeğeri 27.600.000 m³ eder.

* Orman Yüksek Mühendisi

Erezyon kontrol çalışmaları.

Oysa ki, Orman Genel Müdürlüğü tarafından fiilen 1977 yılında 15.225.764 m³, 1978 yılında 15.184.253 m³ yakacak odun hasat edilmiştir. Buradaki fark; 1977 yılı için 12.374.236 m³, 1978 yılı için 12.415.742 m³'dür. Bu miktarların kaçak olarak ormanlardan kesildiği anlaşılmaktadır. Kesilen bu miktarlar kadar ağaç serveti azalmış olmaktadır.

Bütün bunlara, her yıl orman yangınları ile yok olan ağaç servetinin de eklendiği düşünülünce, ülke ormanlarından tahammülün çok üstünde miktarlarda odun hasat edilmekte olduğu, dolayısıyla ağaç servetinin gittikçe azalmakta bulunduğu sonucuna varılır."

Buradan da açıkça anlaşılmaktadır ki, ülkemizde odun hammaddesi arz ve talebi arasında talep lehine fark vardır. Yani odun hammaddesi açığı söz konusudur.

Odun hammaddesi açısından en çok etkilenen sektör ise orman ürünleri sanayiidir. Kereste endüstrisinde, büyük fabrikalarla birlikte 60.000'i aşkın küçük imalathane bulunmakta ve odun hammaddesi, entegrasyon olmadığı için ziyan edilmektedir. SEKA Balıkesir Kereste Fabrikası gibi milyarlık tesisler, hammadde sorunu nedeniyle etil kapasiteyle çalışmaktadır. Kontrol plak üretimi yapan 16 fabrikada ağaç türü olarak % 95 oranında, kayın kullanılmaktadır. Bu fabrikaların işleyeceği tomruk % 40 randımanla, yılda 200.000 m³'dür. Oysa, kalite ve boyutları bakımından uygun fiyatlarla kayın tomruğu elde edememek, en önemli sorun olmaktadır. Bir önemli konu da, yüksek maliyet ve düşük kaliteyle üretilen kontrolplağın böylece, dışsatım olanaklarının da ortadan kalkması olmaktadır. Türkiye'de 1982 yılı sonunda, 25 adet yonga levha fabrikası ve 4 adet lif levha fabrikası

vardır. Bu endüstri, hammaddesi bakımından kağıt endüstrisi ile rekabet halindedir. Sözü ettiğimiz fabrikaların hammadde gereksinimi 1.600.000 m³ olup, endüstride kullanılması gereken odun, yakacak olarak kullanıldığı için karşılanamamaktadır. Kurşunkalem endüstrisinde kullanılabilecek ardıç, yakacak odun tüketiminde kullanılmakta ve bu endüstri dalı, dışarıdan Libocedrus decurrens (Su sediri) kalem tahtacıklarını dövizle satın almak zorunda kalmaktadır.

Ormanlarımızda üretilen odun hammaddesini tüketen en büyük sektörlerden birisi olan kağıt endüstrisinin, ormanlarımız üzerindeki baskısı giderek artacaktır. Sillifke-Taşucu'nda kurulmakta olan kağıt fabrikasının sadece selüloz üretimi için yıllık hammadde talebi tam kapasiteye ulaştığında 700.000 m³ olacaktır. Bu baskı, nüfus artışıyla birlikte dikkate alınırca önemini biraz daha artırarak düşündürücü bir tablo halinde karşımıza çıkar. 1927 yılında 13.642.000 olan nüfusumuzun 1995 yılında 64.900.000 olacağı hesap edilmektedir. Eldeki resmi rakamların yanında ormanlarımızdan kaçak olarak kesilen odun miktarı da hesaba katılırsa, kişi başına yıllık odun hammaddesi tüketimi 0.7 m³ olarak tahmin edilebilir. Bu durumda, 1995 yılında odun hammaddesi ihtiyacımızın 45 milyon m³ civarında olacağı kabul edilmesi herhalde yanlış olmayacaktır.

Ağaçlandırma çalışmalarının ağırlık kazanmasını gerektiren bir diğer önemli faktör erozyon olayıdır. Türkiye arazisinin % 62,5'u % 15 eğimin üzerindedir ve bu alanın hemen tamamında şiddetli ve çok şiddetli erozyon söz konusudur. Sulama ve enerji üretimi amacıyla yapılan barajların kısa sürede dolmalarını önlemek için su toplama havzalarında erozyon kontrolü ve bu arada ağaçlandırma çalışmalarına ihtiyaç vardır. Burada bir örnek olarak Sarıyer Barajı'nı verebiliriz. Ankara Ormancılık Araştırma Enstitüsü tarafından baraj gölüne, tali havzalardan taşınan sediment miktarını belirlemek için bir deneme çalışması yapılmıştır. Tali nitelikteki havzalarda meyil fazla ve taşınma uzaklığı az olduğu için erozyona karşı tedbir alınmazsa, şiddetli yağışlarda taşınan sediment miktarı artacaktır. Böylece hem verimli üst toprağın kaybı ve hem de barajlardan yararlanma süresinin azalması gibi iki yönlü bir zarar oluşacaktır. Deneme sahalarında orman ağacı bulunmamakta, aşırı otlatma ve tarla tarımı ise tedbir alınmadan sürdürülmekte idi. Deneme sonunda, barajın ömrü 100 sene olarak bulunmuştur. Bu süre, elektrik üretibilme süresi olmayıp, sadece sedimentle ba-

rajin tamamen dolma süresini ifade etmektedir. Araştırma sonucunda barajın dolmasını önleyecek aktif metotlar arasında ağaç çitler, eşikler gibi sınaî tesislerle birlikte göle fazla sediment veren sahalardan başlayarak ağaçlandırma ve otlandırma çalışmaları yapılması özellikle söylenmektedir.

Sonuç olarak belirtilecek olursa, Türkiye bir yandan çok büyük rakamlara ulaşan odun hammaddesi açığını kapamak, öte yandan tarım ve mer'a arazilerini koruyarak buralarda üretimin devamlılığını sağlamak, ayrıca sulama ve enerji üretimi için kurduğu barajların dolmasını önlemek amacıyla çok geniş alanlarda ağaçlandırma ve erozyon kontrolü çalışmaları yapmak zorundadır.

Ağaçlandırılması gereken saha; bozuk orman alanı, çalılıklar ve tarım arazileri ile çayır ve mer'adan aktarılması öngörülen alanlarla birlikte 18.425.365 hektara ulaşmaktadır. Bu rakama rüzgâr erozyonunu önlemek üzere tarım alanlarında yapılacak koruyucu rüzgâr perdeleri dahil değildir. Türkiye artan nüfusunun beslenme ihtiyacını karşılamak istiyorsa, tarım ve mer'a alanlarının devamlılığını sağlamak ayrıca hem kalkınma hamlesini devam ettirmek ve hem de sulama amacıyla kullanılmak üzere barajlarının su toplama havzalarını korumak zorundadır. Bu devamlılığın sağlanması için ön şart ağaçlandırma çalışmaları olmaktadır. Sözüne ettiğimiz teknik kongrede İ.Ü. Orman Fakültesi öğretim üyelerinden Sayın Doç. Dr. Doğan KANTARCI yılda 300.000 ha. ağaçlandırma yapmamız gerektiğini belirttiler.

Senede 184.000 hektarlık bir hedefin benimsenmesi halinde ağaçlandırılacak toplam 18.4 milyon hektar alanın ancak 100 senede yeşil örtüye kavuşabileceğini unutmamak gerekiyor. Oysa, bu kadar beklemeye ne ülkemizin ne de erozyonla taşınmaya mahkum topraklarımızın tahammülü yoktur.

Dış ülkelerden yeni gelmişken iki örnek vermek istiyoruz: Tabii ve sunî gençleştirme (ekim ve dikim) yoluyla yapılan çalışmalar Finlandiya'da 1965-1975 yılları arasında 250.000-300.000 hektara ulaşmıştır. FAO yayını olan "Village Forestry Development + In The Republic of Korea" (Güney Kore Cumhuriyeti'nde Köy Ormancılığı Gelişimi) başlıklı yayından öğ-

Ağaçlandırma ve erozyon kontrol çalışmaları.

rendiğimize göre 1973-1978 yılları arasında Güney Kore'de 1.000.000 ha. ağaçlandırma planlanarak gerçekleştirilmiştir.

Bize göre ağaçlandırma çalışmalarının hedefi sadece odun hammaddesi ihtiyacını yeterli şekilde karşılamak değil değişen dünya şartları içinde olabildiğince üreterek ihtiyaç fazlasını ihraç etmek olmalıdır. Nitekim Ortadoğu ülkeleri ile gelişen ikili ilişkileri bu çerçevede şimdiden düşünmek zorundayız. 2020 yıllarında petrolün tükenebileceği belirtildiğine göre buğdayla birlikte odun da koz olarak kullanılacak temel maddeler arasında yerini alacaktır.

Ağaçlandırma yapılmazsa ne olur? Bu soruya "çölleşme" olur diyerek cevap verebiliriz. Nitekim 1977 yılında Kenya'nın başkenti Nairobi'de yapılan ve ülkemizin de katıldığı Birleşmiş Milletler Çölleşme Konferansı'nda toprakların çöle dönüşmesinden insanların sorumlu olduğu belirtilmiş ve konferansta dağıtılan haritalarda dünyamız topraklarının üçte birinin çölleşme tehdidi altında olduğu kaydedilmiştir. Bu tehlike yurdumuzda da özellikle Orta Anadolu Bölgesi için söz konusudur.

Eğer çölleşmeyi bir hastalığa benzetirsek tıp diliyle şunlar söylenebilir: "Durum: İlerlemiş, Seyir: Süregen, Tanı: 200 yıl içinde öldürücü".

Başta söylediğimiz gibi, ya ağaçlandırma, ya da çölleşme. Seçmek elimizdedir, unutmayalım.

Istekli misiniz? Hemen bu dakikayı kullanınız, yapabileceğinize inandığınız işe başlayınız.

GOETHE